matud, arvult 127. 1860. a.-st peale kuni surmani avaldas J. igal a.-l ajakirjanduses eelmisel a.-l ilmunud raamatute nimestiku. Peale selle on J.-i sulest ilmunud: »Eesti laulo söbber« (Tallinnas, 1860, II tr. 1864, IV tr. Riias, 1874) ja »Laulo söbra õhtukönned ehk Eesti juttomees« (Tall., 1864). — J. suri 3. I 1874 Pärnus. Tema raamatukogu omandas ostuteel Fr. Brandt (vt.), kes raamatud üksikult edasi müüs ja nii selle kogu hävitas.

Kampmann, E. van. ilukirj., 103—07; E. Kirj. 1926, lk. 395—403 (M. J. Eisen). *M. J. E.*

JÜRGENSON, Dietrich Heinrich, pedagoog ja kirjandusloolane, sünd. 15. VII 1804 mõldri pojana (Orajõe mõisas Pärnumaal?) õppis 1823—26 Tartu ülikoolis usuteadust, asus a. 1827 Tartu õpetajateseminari inspektori kohale, valiti sügisel 1837 Tartu ülikooli eesti keele lektoriks; mõlemaid ameteid pidas J. kuni oma surmani 10. VIII 1841. — Eestlasena tundis J. suurt huvi eriti eesti keele ja kirjanduse vastu. Olles heaks sõbraks ja nõuandjaks F. R. Fählmannile ja F. R. Kreutzwaldile toetas ta viimast juba keskkooli-õpilasena Tallinnas. Eesti keele lektorina teotses J. eesti keele ja kirjandusloo uurimise alal. Õp. E. S.-i asutamisel ja esimesil tegevusaastail oli ta Fählmann ja prof. Huecki kõrval seltsi tähtsamaid tegelasi. Ta pidas seal ettekandeid eesti murrete tekkimisest (1839), eesti noomenite käänamisest (1840) ja eesti kirjandusloost (1841), algatas eestikeelse sõnaraamatu väljaandmise mõtte ja võttis osa selle toimetamisest a. 1841. — J.-i sulest on ilmunud: 1) eesti keele algupära ja Tartu ning Tallinna murde tekkimist käsitlev artikkel »Ueber die Entstehung d. beiden Hauptdialecte der Esthnischen Sprache« (Verh. GEG I, 1); 2) esimene ülevaade eesti kirjanduseajaloost »Kurze Geschichte d. ehstn. Literatur« (Verh. GEG I, 2 ja 3).

Левицкій II, 631; *Alb. acad.* *K. M.*

JÜRGENSTEIN, Anton, ajakirjanik, arvustaja ja politil. tegelane, sünd. 1. XI 1861 Vana-Vändras talu-peremehe pojana, õppis Vändra ja Kodavere klk.-koolis, viimases oma venna Juhani (kirjanikunimega J. Lill [vt.]) juures, ning 1878–82 Valga klk.-kooliõpetajate ja organistide seminaris tuttava koolimehe J. Zimse (vt.) juhatusel, lõpetades õppimise I järgu diplomiga; oli selle järel 1882—83 abi-kooliõpetaja Kärus, 1883—85 koduõpetaja Orajõel, täites ka vallakirjutaja kohuseid, ning 1885—1905 Vändra klk.-kooli õpetaja ja juhataja; lahkus 1906. a. alul koolitööst ning asus Tartusse »Postimehe« ja »Elu« toimetusse, kus on töötanud väikeste vaheaegadega tänini (1927), olles viimasel ajal »Postimehe« vastutav toimetaja. — J.-i isikus on tegemist tegelasega, kes noorpõlvest alates kõrge vanaduseni on väsimatult kaasa töötanud eesti rahvaelu mõnesugustel aladel. Juba õpetajana teotsedes eemal suurest ilmast võitis J. laialise tutvuse ning lugupidamise nii oma otsese kutsetöö kui kirjandusliku ning seltskondliku tegevuse läbi; J. ajakirjanik olles laienes tema tööpõld tunduvalt ning avanesid suuremad võimalused tema mitmekesistele võimetele. Kirjanduse alal hakkas J. teotsema juba koolipoisi-põlves, tõlkides saksa keelest jutte ning tehes mitmesugust kaastööd ajalehtedele; selle tegevuse viljana ilmusid m. s. eriraamatuna Fr. Hoffmanni »Walter ja Hugo« (1880) ja Zschokke »Islandi kirjad« (1887?), samuti ilmus trükist kogu moodsaid muinasjutte pealkirja all »Vändra jutumees I« (1883). Varssi avaldas J. oma parema luuletöö — näidendi »Juta« (1884), mille aluseks on rahvamüüt Endlist ja Jutast. Kuigi »Juta« luuletööna ning näidendina on leidnud terava arvustuse, eriti ka üksikute tegelaste iseloomude kujutamise suhtes, kuulus ta ometi oma aja paremate näidendite hulka ning püsis kauemat aega lihtsamate näitelavade repertuaaris. Teine J.-i suurem ilukirjanduslik töö on Goethe »Fausti« I osa tõlge (1920), mis, olles mainitud klassilise suurteose esimene täielik eestikeelne väljaanne, on leidnud väärilise hindamise ning annab tunnistust J.-i silmapaistvast tutvusest Goethe mõtteilmaga ning eesti keele valdamisest niihästi keele rikkuse kui täpsuse suhtes. Suuremate tööde kõrval on J. avaldanud rea võrdlemisi õnnestunud laulukesi. J.-i tugevam külg ilukirjanduse alal ei väljendu aga mitte loomises, vaid arvustamises. Juba noorpõlvest peale avaldas J. ajalehtedes uuemate kirjanduslikkude nähtuste arvustusi ning hinnanguid; arvustajana ei esine J. mitte ainult vahemehena kirjaniku ja lugeja vahel, vaid hindab kirjanduslikke tooteid põhjalikust tutvusest saksa klassilise kirjandusega omandatud kindla mõõdupuuga ning sõelub neid mõnikord kaunis terava sarkasmiga. Kuigi arvustused viimase asjaolu tõttu on vahel leidnud järsku vastolu, on J. just nende kaudu tunduvalt kaasa aidanud eesti ilukirjanduse kujunemisele ning lugejapubliku maitse arenemisele. Üksikute tööde arvustuste kõrval on J. avaldanud pikemaid iseloomustavaid ülevaateid kaasaegse kirjanduse kohta, samuti rea artikleid eesti kirjanduse- ning kultuuriloost, eriti kuukirjas «Eesti Kirjandus«, koguteoses »Eesti Kultuura« j. t.

J.-i seltskondlik tegevus on avaldunud järjekindlas osavõtus juhtival kohal mitmesuguste eesti seltside tööst. Nii on J. Vändras ela-